

Колесник Алла Валеріївна –
кандидатка філологічних
наук, доцентка, завідувачка
кафедри українознавства та
іноземних мов
Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

НАТУРАЛІЗМ У РОЗКРИТТІ НЕСПРАВЕДЛИВОГО УВ'ЯЗНЕННЯ У ТВОРАХ ІВАНА ФРАНКА

Творчість Івана Франка була нерозривно пов'язана із суспільством Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття. Письменник і громадський діяч, який очолив боротьбу за поліпшення існування безправних селян, у своїх творах порушив важливе тогочасне питання – несправедливість ув'язнення селянина, яке відбувалося переважно ні за що.

У низці творів І. Франка (“На дні”(1880), “Івась Новітний. *Повість із тюремного життя*” (приблизно кінець 1870-х – поч. 1880-х років), “До світла!” (1889), “В тюремнім шпиталі” (1902)) натуралістично відтворено перебування таких ув'язнених у нелюдських умовах тогочасної тюрми.

У новелі “На дні” відтворено важкі умови перебування в тюрмі самого І. Франка, що сталося у 1880 р. у Коломиї внаслідок несправедливого звинувачення у неналежній політичній діяльності. Письменник шукав засоби передавання складного психічного стану та страшних умов, в яких він опинився. Читача вражають детальне відтворення важкої психологічної атмосфери та стану кожного ув'язненого з важким описом середовища тюремної камери, чим досягається життєподібність в новелі.

Центральне місце в новелі відведено змалюванню трагічної долі українського інтелігента Андрія Темери, який несправедливо опинився в тюрмі у зв'язку з відсутністю документів, і був убитий одним із співкамерників. Так само в новелі зображено становище ще вісьмох арештантів, серед яких були робітники з Борислава, які через збіг обставин, несправедливо, опинилися за ґратами, та поряд з ними – і справжні злочинці, один з яких і скоїв вбивство Темери. Проте автор через розповідача намагається переконати читача у позитивних рисах кожного ув'язненого і що такою склалася його доля під впливом антигуманного політичного режиму Східної Галичини, де звичайний селянин був безправною особою і виконував роль робітника, а точніше – раба, про що І. Франко писав у статті “Про працю”, зазначаючи, що у становищі “рабів” [1] перебувало майже все населення Галичини.

У незакінченій повісті “Івась Новітний. *Повість із тюремного життя*” продовжена арештантська тема. Головна увага автора зосереджена на образі Івася, який потрапляє до тюрми за крадіжку, дивується та лякається усього,

що відбувається з ним. Вже на початку стан арештантів є невизначеним, незрозуміло, як будуть виносити вирок: “справедливо чи несправедливо, по своїй вині чи по чужій, – хто його знає! Се викаже слідство судове, а поки викаже – до тюрми! Чи винний чи невинний – ...вже йому тюрми не минути” [2], так відтворює автор роботу судової системи. В цілому у цій повісті автор підкреслює несправедливість ув’язнення невинуватих жертв та те, що походження арештанта немає ніякого значення, коли відбуваються такі страшні випадки, зосереджуючи увагу на долі ув’язненого Ізраеля Кеслера.

Оповідання “До світла!” також розкриває долю арештанта – молодого хлопця Йоська Штерна, який викрав у опікуна власні документи, аби бути вільним і навчитися працювати як вільна людина, за що опинився за ґратами. В оповіданні знов розкрито трагічну долю і показано як цей хлопець, намагаючись навчитися читати, підійшов надто близько до вікна, за що був застрелений наглядачем тюрми. Отож, Йоську вбиває особа, уповноважена на правосуддя, через злочинне нехтування людським життям.

У більше пізньому оповіданні “В тюремнім шпиталі” порушено питання загальнолюдських цінностей – про важкість ув’язнення і ставлення до нього. При цьому в оповіданні немає фіксації долі осіб, постраждалих внаслідок несправедливості. У центрі уваги письменника – двоє осіб, які перебувають у шпиталі. У творі немає описів важкої поденщини у тюрмі, а лише розкривається важкість тюремного ув’язнення, що нібито закликає людей замислитись над тим, що вони вчиняють.

У результаті аналізу зазначених творів з’ясовано, що постаті ув’язнених жертв суспільного режиму Східної Галичини зображені з дотриманням вимог натуралізму: основу зображення складає фактографізм – детальний опис із фіксацією усіх дрібниць як наслідок наукової точності, чітке дотримання І. Франком принципу відтворення реальної дійсності в усіх подробицях; у текстах спостерігаємо поєднання природних (біологічних) та соціальних складових, завдяки чому досягається правдоподібність та об’єктивність зображення, що в сукупності робить читача їх свідком; фіксуємо точне відтворення письменником усіх явищ життя.

У творах наявні спогади автора про різні етапи його життя, в яких дуже чітко виокремлюється проблема несправедливого ув’язнення, яка розкривається за допомогою натуралістичних засобів.

Подальші дослідження натуралізму у творчості І. Франка дозволять окреслити значення цього стилю в українській літературі та творчості українських письменників.

Література

1. Франко І. Я. *Зібрання творів: у 50 т.* К.: Наукова думка, 1976 – 1986. Т. 44. Кн.1: економічні праці (1878 – 1887). С. 66–78.
2. Франко І. *Зібрання творів: у 50 т.* К.: Наукова думка, 1976 – 1986. Т. 16: Повісті та оповідання (1882 – 1887). С. 456.